

LBRIS

We know
books

Mario de França Miranda SJ

**OMUL
NEDUMERIT**

Creștinul în societatea de azi

Traducerea din portugheză de
Veronica Manole

Galaxia Gutenberg

2024

© Edições Loyola, São Paulo, Brasil, 1989

© 2024, Galaxia Gutenberg, pentru versiunea
în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FRANÇA MIRANDA DE, MARIO

Omul nedumerit/ Mario de França Miranda;

trad.: Veronica Manole; – Târgu-Lăpuș:

Galaxia Gutenberg, 2024

ISBN 978-630-337-007-1

I. Manole, Veronica (trad.)

II. Hodiș, Silviu (ed.)

232.91

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor, nr. 11

Mobil: 0723-377599, 0733-979383

E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Cuprins

Prefață..... 5

Introducere..... 7

I. Contextul socio-cultural actual 16

II. Impactul acestui context asupra creștinului 24

III. Trăirea creștină în contextul pluralist..... 33

Trăirea creștină și individualismul modern . 49

I. Individualismul modern..... 51

II. Trăirea creștină în acest context cultural..... 59

Întoarcerea sacralului..... 71

I. Sacral: primele apropieri 73

II. Emergența sacralului: lectură socio-culturală..... 78

III. Sacral creștin: judecata teologică cu privire la
exprimările sacralului 85

Catolicul în pluralismul religios actual.....97

I. Impactul acestui cadru în conștiința catolicului.. 100

II. Orientări principale105

rânduri, al Facultății de teologie a Universității Catolice Pontificale din Rio de Janeiro. Printre temele favorite ale gândirii sale teologice se numără inculturarea credinței, precum și raportul credinței creștine cu lumea modernă, subiecte de actualitate în lumea latino-americană, dar și cu valență universală.

A colaborat, ca expert, cu Conferința Episcopilor Brazilieni, dar și în cadrul Conferinței Episcopilor Latino-Americani (CELAM), inclusiv la elaborarea documentelor de la Santo Domingo și Aparecida. Între 1992 și 2003 a fost membru al Comisiei Teologice Internaționale.

A scris 14 volume de autor, peste 100 de articole științifice și a contribuit la 30 volume colective. Scrisul său se regăsește în întreaga lume latino-americană, prin prezența sa constantă la marile reviste teologice ale continentului: *Revista Teología* (Argentina), *Actualidades Teológicas* (Chile), *Cuestiones Teológicas* (Colombia), *Stromata* (Argentina), *Revista Eclesiástica Brasileira* (Brazil), *Kairós* (Brazil), *Revista de Cultura Teológica* (Brazil).

Nu putem decât să ne bucurăm de găzduirea în cadrul colecției *Communio* a acestei prime traduceri în limba română din opera părintelui França Miranda.

Alin Tat

Introducere

Aceste pagini au luat naștere dintr-o anume stare de disconfort. Disconfort cauzat de o situație ușor observabilă în marile centre urbane. Crește sub ochii noștri numărul de catolici care abandonează practicile religioase, se îndepărtează de Biserică și duc o viață aparent liniștită fără referințe creștine. Valorile care le structurează viața de zi cu zi și le extrag din cultura cotidiană, profund marcată de exaltarea factorului economic, căutarea bunăstării, dorința puternică de a obține succesul cu orice preț, de cultul vieții private și dedicarea pentru familie. Chestiunile existențiale mai profunde, care au sălășluit dintotdeauna în inima strămoșilor, par îngropate de preocupările pentru „statut”, consum, pentru realizarea afectivă, pentru fericirea imediată. Nu se renunță la conviețuirea cu simbolurile creștine, atât de semnificative în trecut, ci se observă că acestea sunt exilate în sfera folclorică.

Dumnezeu e cineva la care apelăm în momente grele, când resursele pe care le avem în lumea aceasta se dovedesc neputincioase, dar, în afara acestei situații, nu e decât un cuvânt inofensiv. Riturile religioase sunt frecventate mai puțin din convingeri personale, ci doar pentru a nu șoca rudele mai în vârstă.

Acest cadru, ce caracterizează, cu tușe groase, situația nu doar a claselor medii, ci și a claselor populare din marele aglomerații urbane, este, evident, incomplet. Deoarece, dincolo de această fațadă calmă de indiferență religioasă, pare că se agită tensiuni șiangoase, ce se manifestă zgomotos în zilele noastre, în căutarea neîncetată a religiosului, a misticului, a exoticului, în fine, a sacralului. La prima vedere, acest fenomen corectează un diagnostic grăbit despre răceala religioasă a contemporanilor noștri. Deși putem fi de acord cu o astfel de judecată, nu putem nega că ea face și mai confuz profilul religios al omului urban.

Modul cel mai simplu și mai comod de a ieși din acest impas e să cedăm tentației moralismului. Oamenii se îndepărtează de Biserică, deoarece aceasta impune standarde etice de comportament, într-o epocă a permisivității și a hedonismului. În fond, totul are drept cauză reaua-voință sau egoismul acestor credincioși catolici. Și nu încape

nicio îndoială că această apreciere își are partea ei de adevăr, din moment ce fiecare dintre noi simțim zilnic presiunea materialistă a contextului, șarmul consumismului, vraja fericirii „prêt à porter”, frica de incertitudinea economică, setea de afectivitate împlinită, bombardarea continuă a sofisticatei publicități moderne, fobia de a ne îndepărta de mentalitatea dominantă. Și nu ieșim întotdeauna victorioși din această bătălie zilnică.

Judecata e adevărată, dar incompletă. Deoarece între cei care s-au îndepărtat de Biserică sunt și mulți oameni plini de bunăvoință, cu viață de familie și cu profesii ireproșabile, care doresc să-și deschidă mai mult viața către Dumnezeu. Însă în egală măsură, sunt oameni dezorientați în societatea actuală, care nu știu cum să împace provocările dure ale vieții moderne, agravate de criza economică, cu preceptele teoretice primite odată cu prima evanghelizare, în anii mai puțin turbulenți ai copilăriei și tinereții. E suficient un scurt contact cu domenii mai distante de parohie ca să se dovedească falsă viziunea maniheistă asupra societății. Standardele marilor cauze ale omenirii, inspirate în ultima instanță din Evanghelie, nu sunt mereu purtate de catolici. Iar la unele dintre ele Biserica ajunge cu întârziere.

Acest fapt ilustrează un fenomen extrem de serios, ce depășește, de departe, scopul acestor pagini. Mă refer la hiatul dintre discursul și practica bisericii, pe de o parte și, pe de altă parte, la discursul și practica *cu adevărat semnificative* pentru contemporanii noștri. În fond, afirmăm că factorul moral nu explică tot, deoarece factorul *cultural* are în zilele noastre o importanță unică. Legea întrupării este centrală pentru creștinism. Evanghelizarea e eficientă doar acolo unde se întrupează într-o cultură. Toată istoria îndelungată a credinței creștine confirmă acest adevăr prin victoriile și înfrângerile sale. Trebuie să cunoști oamenii cărora le adresezi Cuvântul lui Dumnezeu, prin urmare, e necesar să pătrunzi cultura în care trăiesc, vi-sează, suferă și iubesc.

Nu pretindem că vom face atât de mult cu aceste pagini. Dorim doar să reflectăm puțin asupra impactului culturii actuale asupra credinței catolicilor. Nu facem un studiu teoretic, din moment ce perspectiva noastră este eminentemente pastorală. Lăsăm specialiștilor discuțiile complexe despre ce anume caracterizează modernitatea sau postmodernitatea, dorim numai să facem puțină lumină în situația credinciosului catolic din societatea actuală, ajutându-l să înțeleagă momentul critic prin care trecem cu toții.

În mod indirect, aceste rânduri trimit un mesaj urgent către responsabili de politica pastorală din sânul Bisericii. Opțiunea pentru săraci, exprimată în Medellin și Puebla și confirmată de Sfântul Părinte în vizita sa în Brazilia și în alte țări latino-americane, deși urgentă și necesară, profund evanghelică, absolut indispensabilă pentru însăși credibilitatea Bisericii în lumea modernă, e insuficientă în fața transformărilor sociale stringente. Factori de natură culturală acționează în mod decisiv pentru menținerea unui *status quo* nedrept, iar aceștia trebuie cunoscuți și demascați de Biserică. Cele două perspective, socio-economică și socio-culturală, nu se opun, căci au nevoie una de cealaltă.

Volumul actual abordează patru teme semnificative din punct de vedere socio-cultural pentru orice catolic din zilele noastre: cum e să trăiești într-o societate pluralistă și secularizată, cum se resimte influxul individualismului dominant al acesteia, surpriza în fața fenomenului exotic de întoarcere către sacru și, în ultimul rând, cum e să te vezi înconjurat de o multitudine de religii care oferă mântuirea, la fel ca și propria ta religie.

Conștienți de limitările acestui volum, am fi mulțumiți dacă cititorul ar simți că l-a ajutat să-și trăiască mai bine credința și dacă

unii ar putea să ducă mai departe problema-tica expusă aici.

Creștin într-o societate pluralistă

Mântuirea pe care Dumnezeu ne-o oferă în Isus Hristos e unică și e aceeași, proclamată și trăită de creștini de-a lungul secolelor. Însă oamenii care o profesază și care prin ea își structurează existența, o îmbrățișează întotdeauna pornind de la situația concretă în care se află. Această situație implică foarte multe date, de la cele mai generale, precum orizontul cultural, organizarea societății, provocările economice, situația politică, libertatea de exprimare, valorile în vigoare, la cele mai personale, precum clasa socială, educația primită în familie sau la școală, structura psihologică, sexul, experiențele din trecut, activitatea profesională, ca să citez doar câteva. Mesajul mântuitor e mereu în acest cadru concret înțeles, acceptat și transpus în practică. Am putea demonstra afirmația noastră pur și simplu dacă parcurgem istoria creștinismului și identificăm, de-a lungul secolelor și într-o multitudine de spații, diferite exprimări și practici, care nu fac decât să îmbogățească înțelegerea și

trăirea mântuirii creștine. Câteva studii au fost deja realizate în acest sens¹.

Alte studii ar mai fi necesare, astfel încât intuițiile și practicile pastorale cu privire la mântuirea femeii, a săracilor, a intelectualilor, deopotrivă a tinerilor și a vârstnicilor, a țăranilor și a orașenilor, în sfârșit, a diferitelor grupuri sociale, să treacă prin filtrul reflecției teologice, care să le fundamenteze și, eventual, să le corecteze².

Nu vom porni însă pe acest drum, căci obiectivul nostru e mai modest. Ne dorim doar să reflectăm asupra *impactului* pe care contextul socio-cultural îl are asupra creștinului, care caută să primească mântuirea de la Isus Hristos. Mai concret, vom avea în fața ochilor cultura pluralistă și secularizată a societății moderne, așa cum o putem regăsi în orașele noastre³. Influența ei atinge toate clasele

¹ A se vedea, între alte opere, G. Greshake, *Gottes heil. Glück des Menschen* [Binele lui Dumnezeu. Fericirea omului], Freiburg, 1983.

² Pionier al acestui domeniu a fost K. Rahner, *Missão e Graça* [Misiune și har], Petrópolis, 1964.

³ În țara noastră, un pionier care a reflectat asupra impactului culturii moderne asupra creștinismului a fost *Marcello de Carvalho Azevedo*, cu un mare număr de lucrări publicate deja. A se

sociale, deși în chip diferit: pentru clasele populare, factorul economic ajunge la niveluri dramatice⁴.

Vom începe cu o caracterizare rapidă a societății (I), examinând ulterior ce anume aduce această situație în trăirea credinței (II), pentru a oferi, în partea finală a lucrării, câteva elemente care ni se par indispensabile acestei trăiri (III).

I. CONTEXTUL SOCIO-CULTURAL ACTUAL

1) O societate caracterizată de pluralism

Să pornim de la o afirmație foarte generală și extrem de cunoscută. Luckmann și Berger definesc pluralismul drept o situație în care există concurență între diferite universuri simbolice sau semnificații globale ale realității și instituțiile respective, toate căutând să confere un sens și o structurare vieții de zi cu zi. Pluralismul implică un proces

vedea *Modernidade e cristianismo: o desafio à inculturação* [Modernitate și creștinism: provocare la inculturalizare], São Paulo, 1981.

⁴ A se vedea H. Jarguaribe et al, *Brasil: Reforma ou Caos* [Brazilia: reformă sau haos], Rio de Janeiro, 1989.

istoric de dez-monopolizare⁵. Prin urmare, o astfel de societate pluralistă se opune societăților tradiționale, de tip holistic, în cadrul cărora o interpretare globală deținea hegemonia și oferea structură vieții sociale. O dată cu emanciparea din diferite sfere ale culturii și societății (politică, știință, economie, artă etc.), universul simbolic unitar al trecutului, cu caracter eminentemente creștin, se fragmentează.

Diferite sfere socio-culturale devin autonome, bucurându-se, prin urmare, de propria înțelegere și de propria normativitate, fiecare dintre ele își prezintă o interpretare a realității, universul său simbolic, pur și simplu ignorând sau renunțând la principiile creștine. Această societate pluralistă e deja aici și aici va rămâne, căci nu mai este posibil, ca pe vremuri, să-i excludem din viața noastră pe cei care gândesc și trăiesc într-un mod diferit de al nostru. În zilele noastre, nu se mai poate să excludem islamismul din Europa creștină sau să izolăm iudaismul în anumite cartiere.

Inevitabil, omul modern trebuie să trăiască în contact cu aceste sfere diferite: viața

⁵ P. Berger și T. Luckmann, „Aspects sociologiques du pluralisme” [Aspecte sociologice ale pluralismului], *Archives de Sociologie des Religions*, ianuarie-iunie 1967, 11.